

Ustoz merosidan innovatsion ta'limgacha

ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA

EYIB.UZ jurnali hamkorligida

San'atshunoslik va chizmachilik fanini
o'qitish metodikasida muammo hamda yechimlar

CHIZMACHILIK FANIDA O'QUV MOTIVATSIYASINI OSHIRISH METODLARI: DIDAKTIK VA AMALIY YONDASHUVLAR

Ortiqova Mubinabonu Ma'murjon qizi

Qo'qon davlat universiteti 3-kurs talabasi

Sharabayev Ulug'bek Muhamedovich

Qo'qonDU San'atshunoslik kafedrasida dotsenti

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada chizmachilik fanini o'qitish jarayonida o'quvchilarning o'quv motivatsiyasini oshirishning pedagogik va metodik asoslari tahlil qilinadi. Hozirgi ta'lim tizimida o'quvchi shaxsini faollashtirish, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti sifatida motivatsiya masalasi alohida ahamiyat kasb etmoqda. Chizmachilik fani esa o'zining amaliy-texnik xarakteri, fazoviy tafakkurni rivojlantirishi, grafik savodxonlikni shakllantirishi bilan o'quvchilarni kasbiy yo'nalishga tayyorlashda muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: motivatsiya, chizmachilik, o'quv faolligi, ichki motiv, tashqi rag'bat, interfaol metodlar, loyiha asosida ta'lim, muammoli ta'lim, didaktik o'yin, grafik savodxonlik, AKT.

Bugungi kunda ta'lim tizimining asosiy vazifalaridan biri o'quvchilarni bilim olishga qiziqtirish, ularning o'quv faoliyatiga bo'lgan ichki ehtiyojini kuchaytirish hamda mustaqil ta'lim olishga yo'naltirishdan iborat. Shu sababli o'quv motivatsiyasini shakllantirish va uni oshirish masalasi zamonaviy pedagogikaning dolzarb muammolaridan biri sifatida qaraladi.

Motivatsiya o'quvchining bilim olishga bo'lgan intilishi, o'quv faoliyatida faol ishtirok etishi va natijaga erishish istagini ifodalaydi. O'quv motivatsiyasi yuqori bo'lgan o'quvchi dars jarayonida faollik ko'rsatadi, mustaqil izlanadi, muammoli vaziyatlarda yechim topishga harakat qiladi va bilimlarni amaliyotda qo'llashga intiladi.

Chizmachilik fani esa o'quvchining texnik tafakkuri, fazoviy tasavvuri va grafik madaniyatini rivojlantiruvchi amaliy fan sifatida motivatsiyani shakllantirish uchun katta imkoniyatlarga ega. Chunki chizmachilik faqat nazariy bilim emas, balki amaliy ko'nikma talab qiladigan fan bo'lib, uning natijasi o'quvchi tomonidan ko'z bilan ko'riladigan aniq mahsulot (chizma, eskiz, loyiha) ko'rinishida namoyon bo'ladi.

Motivatsiya – shaxsning ma'lum faoliyatga yo'nalgan ichki ehtiyoji va uni amalga oshirishga undovchi psixologik omillar majmuidir. Ta'lim jarayonida motivatsiya o'quvchining bilim olishga bo'lgan qiziqishi, darsga munosabati va o'quv faoliyatidagi barqaror faolligini belgilaydi.

Pedagogik adabiyotlarda motivatsiya odatda ikki asosiy turga ajratiladi:

- **Ichki motivatsiya** – o'quvchining bilimga bo'lgan tabiiy qiziqishi, o'zini rivojlantirishga intilishi, yangi bilimlarni o'rganishdan qoniqish olishi bilan bog'liq.

- **Tashqi motivatsiya** – baho, rag'bat, maqtoov, tanbeh yoki ijtimoiy talablar asosida shakllanadigan motiv.

Chizmachilik darslarida ichki motivatsiyani kuchaytirish muhim, chunki bu fan muntazam mashq qilish, diqqat va sabr-toqatni talab etadi. Shuning uchun o'qituvchi o'quvchida muvaffaqiyatga erishish hissini uyg'otishi, amaliy natijani ko'rsatishi va o'quv jarayonini qiziqarli tashkil etishi lozim.

Chizmachilik fanining motivatsion salohiyati quyidagi jihatlar bilan izohlanadi:

Birinchidan, chizmachilik natijasi ko'rinadigan mahsulot bo'lib, o'quvchi o'z ishining natijasini ko'rib baholay oladi. Bu esa o'quvchida qoniqish va muvaffaqiyat hissini shakllantiradi.

Ikkinchidan, chizmachilik darslari texnika, arxitektura, dizayn, qurilish kabi sohalar bilan bevosita bog'liq bo'lgani uchun kasbiy yo'naltiruvchi xususiyatga ega.

Uchinchidan, chizmachilikda ijodiy yondashuv elementlari mavjud bo'lib, o'quvchi eskiz va loyihalar yaratishda o'z tasavvuri va estetik didini namoyon etadi.

To'rtinchidan, zamonaviy kompyuter grafikasi (AutoCAD, Kompas-3D, SolidWorks) bilan bog'langan holda o'qitish o'quvchilar uchun ayniqsa qiziqarli bo'lib, ularning fan bilan shug'ullanishga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi.

3. Chizmachilik darslarida o'quv motivatsiyasini oshirish metodlari

Chizmachilik fanida motivatsiyani oshirish metodlari ta'lim mazmuni, dars shakli va o'quv faoliyatini tashkil etish texnologiyalari bilan chambarchas bog'liq.

Muammoli ta'lim o'quvchini tayyor bilimni qabul qilishdan ko'ra, mustaqil izlanishga undaydi. Masalan, o'qituvchi o'quvchiga quyidagicha savollar orqali muammo qo'yishi mumkin:

- Berilgan detalni qanday proyeksiyada ifodalash maqsadga muvofiq?
- Qaysi holatda kesim yoki qirqimdan foydalanish kerak?
- Chizmada o'lchamlarni joylashtirishda qanday xatolar uchraydi?

Bu metod o'quvchining mantiqiy fikrlashini kuchaytiradi va darsga qiziqishini oshiradi.

Loyiha metodi o'quvchini amaliy natijaga yo'naltiradi. O'quvchilar kichik loyihalar orqali quyidagilarni bajarishi mumkin:

- oddiy mebel detali chizmasini tuzish;
- sinfxona rejasini chizish;
- uy-joy rejasining eskizini tayyorlash;
- milliy naqsh asosida dizayn eskizlarini ishlab chiqish.

Loyiha faoliyati o'quvchida ijodkorlik, mustaqillik va mas'uliyatni shakllantirib, motivatsiyani kuchaytiradi.

Interfaol metodlar o'quvchini passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantiradi. Chizmachilik darslarida quyidagi metodlar samarali hisoblanadi:

- "Aqliy hujum" (eskiz g'oyalarini ishlab chiqish);
- "Bumerang" (topshiriqni guruhlararo almashish);
- "Klaster" (chizma elementlarini tizimlashtirish);
- "B-B-B" (bilaman – bilishni xohlayman – bildim).

Guruhli ishlash o'quvchilarda o'zaro hamkorlik va muloqot kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Chizmachilik fanida o'yin metodlari darsni qiziqarli va jonli qiladi. Masalan:

- "Top va chiz" (detal shaklini topish va proyeksiyasini chizish);
- "Kim tez va aniq?" (o'lcham qo'yish bo'yicha musobaqa);
- "Xatoni top" (tayyor chizmada xatolarni aniqlash).

Didaktik o'yinlar raqobat va faollikni oshirib, o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.

AKT vositalari chizmachilik fanida vizual va amaliy o'qitish imkoniyatini kengaytiradi. Jumladan:

- 3D modellar orqali fazoviy tasavvurni rivojlantirish;
- videodarslar va animatsion ko'rsatmalar;
- interaktiv taqdimotlar;
- CAD dasturlarida chizma tuzish.

Kompyuter grafikasidan foydalanish o'quvchilarning zamonaviy texnologiyalarga qiziqishini oshirib, fan motivatsiyasini kuchaytiradi.

Motivatsiyani oshirishda baholash tizimi muhim o'rin tutadi. An'anaviy baholashdan tashqari, kompetensiyaviy baholash elementlari qo'llansa, o'quvchi o'z natijasini aniq ko'radi. Masalan, quyidagi mezonlar asosida baholash mumkin:

- chizmaning aniqligi va tozaligi;
- standart talablariga mosligi;
- o'lchamlarning to'g'ri qo'yilishi;
- mustaqil bajarilganlik darajasi;
- ijodiy yondashuv.

Shuningdek, rag'batlantirishning samarali shakllari:

- portfolioga asoslangan baholash;
- eng yaxshi chizma tanlovlari;
- ko'rgazmalar tashkil etish;
- "Eng faol o'quvchi" nominatsiyasi.

Bu jarayon o'quvchilarda ijobiy raqobatni shakllantiradi va o'quv motivatsiyasini oshiradi.

Chizmachilik fanida o'quv motivatsiyasini oshirish ta'lim samaradorligini ta'minlovchi muhim omil hisoblanadi. Motivatsiya yuqori bo'lgan o'quvchi grafik topshiriqlarni mustaqil bajarishga intiladi, chizmalarni aniq va standart talablariga muvofiq rasmiylashtiradi hamda texnik tafakkurini rivojlantiradi.

Chizmachilik darslarida motivatsiyani oshirish uchun muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, AKT vositalari hamda rag'batlantiruvchi baholash tizimidan kompleks foydalanish lozim. Ushbu metodlarning uyg'un qo'llanishi o'quvchilarda fan bo'yicha qiziqish, mas'uliyat, ijodiy yondashuv va kasbiy yo'nalishga intilishni kuchaytiradi.

Demak, chizmachilik fanini motivatsiyaga asoslangan holda tashkil etish o'quvchilarning grafik savodxonligini, fazoviy tasavvurini va amaliy kompetensiyalarini shakllantirishda samarali pedagogik mexanizm sifatida xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining qarori: Ta'lim sifatini oshirishga oid me'yoriy hujjatlar. – Toshkent.
3. Saidahmedov N.S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
4. Ishmuhamedov R.J. Ta'limda interfaol metodlar. – Toshkent, 2019.
5. Muslimov N.A. Kasbiy ta'lim metodikasi. – Toshkent: Fan, 2018.
6. Xolmatov B. Chizmachilikni o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
7. Mirzayev A., Tursunov S. Muhandislik grafikasi asoslari. – Toshkent, 2020.
8. Zunnunov A. Grafik savodxonlik va chizmachilik asoslari. – Toshkent, 2017.
9. Abdullayeva M. Umumiy pedagogika. – Toshkent: Fan, 2016.
10. Bloom B.S. Taxonomy of Educational Objectives. – New York: Longman, 1956.